

Nr 389.

Av herr **Lindman m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 73, med förslag till lag om arbetstidens begränsning.*

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 73 med förslag till lag om arbetstidens begränsning få vi härmed avgiva följande motion.

Alltifrån 8-timmarslagens införande här i landet ha vi varit av den övertygelsen, att denna lagstiftning inneburet en stor olycka för det svenska näringslivet. Någon anledning att nu hysa en ändrad uppfattning i denna del ha vi icke. De myndigheter, som företagit utredning i saken, ha varit eniga därom, att arbetstidslagstiftningens genomförande förorsakat en avsevärd ökning av produktionskostnaderna särskilt inom fabriksindustrien. Oerhörda kapital ligga bundna inom industrien i form av anläggningar, byggnader, maskiner m. m., och i den mån dessa icke användas, måste kapitalets avkastning sjunka. Enligt socialstyrelsens utredning har 8-timmarslagens genomförande medfört en genomsnittlig förkortning av den ordinarie veckoarbetstiden med cirka 15 %. Vilken belastning detta medför för industrien torde vara uppenbart. Man har visserligen anført, att den minskning i produktionen, som en förkortning av arbetstiden skulle medföra, skulle kunna motvägas av tekniska framsteg, och kommerskollegium har konstaterat, att inom en mängd industrier tekniska förbättringar i ett flertal fall kunnat genomföras i ganska betydande utsträckning. Emellertid är det klart, att detta skulle hava skett, även ifall 8-timmarslagen icke kommit till stånd. Inom industrien pågår ju en ständig utveckling i tekniskt hänseende, och att denna skulle upphört, ifall icke arbetstidslagen genomförts, är orimligt. I varje fall har en viktig näringsgren inom vårt land blivit nära nog förlamad genom 8-timmarslagens genomförande. Vi syfta härmed på den uråldriga svenska järnindustrien, vår äldsta storindustri. Under vilket betryck denna näringsgren nu arbetar är så känt, att det icke behöver närmare beskrivas. Emellertid har man anført, att orsaken till järnindustriens svårigheter icke är att söka allenast i 8-timmarslagen utan även i de tryckta konjunkturerna. Detta är själfallet riktigt. Hade icke en så oerhörd nedgång skett i konjunkturerna, hade järnindustrien troligtvis kunnat hålla sig uppe trots arbetstidslagen, men lika visst är, att även med denna nedgång i konjunkturerna industrien kunnat hållas vid liv, ifall icke 8-timmars-

dagen genomförts. Ingen näringsgren i Sverige har drabbats så hårt av arbetstidsinskränkningen som just denna.

Vi kunna icke underlåta att anmärka, att när man beslutat sig för att genomföra en lag om 8 timmars arbetsdag i Sverige, detta skulle kunnat ske på ett sätt, som medfört vida mindre belastning å näringslivet än som nu ägt rum.

För det första var den tidpunkt, när 8-timmarsdagen genomfördes, i hög grad otjänlig. Tidpunkten omedelbart efter världskrigets slut var den tänkbart mest olämpliga för att genomföra en för hela produktionen så kostbar ordning som 8-timmarsdagen. Efter den oerhörda nedgång av välståndet i så gott som hela världen, vilken världskriget medfört, borde man hava inriktat alla sina krafter på att med större sparsamhet och begränsning av allmänna och enskilda utgifter övervinna den depression, som hotade folken med ett nedsjunkande i fattigdom. Och även om man ansett en lagstadgad arbetstidsbegränsning i och för sig önskvärd, hade man bort uppskjuta tiden för dess ikraftträdande, till dess de ekonomiska verkningarna av världskriget i stort sett övervunnits. Detta har som bekant ännu icke skett, och därför borde man, även om man eljest velat införa 8-timmarslagen, hava funnit tiden därför ännu icke vara inne.

Det andra huvudfelet med arbetstidslagstiftningen hos oss var, att den gavs en för vidsträckt omfattning. Den borde i varje fall aldrig hava kommit att gälla annat än den verkliga fabriksindustrien. Under den mångåriga agitationen för 8-timmarsdagens genomförande har man egentligen aldrig tagit sikte på annat än fabriksarbetet. Motiveringen för 8-timmarsdagens genomförande har i huvudsak icke haft tillämpning på annat än detta slags arbete. Genom att nu utsträcka lagen att gälla så gott som hela näringslivet utom jordbruket har man i onödan på många håll vållat kostnader, svårigheter och förgelse.

Slutligen kan icke nog beklagas, att den svenska lagstiftningen givits den schablonartade form, som den erhållit. Det hade varit möjligt att utan att rubba principen om 8-timmarsdagen som en grundval för lagstiftningen befria näringslivet från en stor del av de bördor, som den nu gällande lagen med dess trånga och schematiska bestämmelser medför. Den på befallning av Kungl. Maj:t utav ledamoten av arbetsrådet I. Nordin verkställda förtjänstfulla utredningen rörande lagstiftningen om arbetstidens begränsning i vissa främmande länder giver god ledning för ett omdöme i detta fall. Såsom skett i vissa utländska länder, t. ex. Frankrike, borde man hava verkställt en specialundersökning för varje industrigren för sig och därvid prövat verkningarna av en begränsning av arbetstiden i branschen och undersökt i vad mån undantag från den allmänna regeln kunde för särskilda arbetare genomföras utan avsteg från systemet. För många branscher skulle man på detta sätt kunnat i mycket väsentlig mån mildra verkningarna av 8-timmarsdagen utan att rubba dess principer.

I sin nu framlagda proposition har regeringen icke allenast föreslagit ett förnyande av arbetstidslagstiftningen utan också vidtagit sådana ändringar i lagen, att den blivit anpassad efter arbetstidskonventionen i Washington. Nu vilja vi icke förneka, att Sverige såsom anslutet till Nationernas förbund har

vissa förpliktelser i fråga om internationell arbetarlagstiftning, men det är att märka, att Washingtonkonventionen blivit ratificerad allenast av ett ringa fåtal stater. Av Nordins redogörelse framgår, att utav de stater, 39 till antalet, vilka voro representerade vid konferensen i Washington, allenast 6 definitivt ratificerat konventionen, nämligen Grekland, Rumänien, Indien, Tjeckoslovakien, Bulgarien och Chile. Därvid är emellertid att märka, att Indien enligt konventionen i regel har rätt till 60-timmars arbetsvecka, att Rumänien trots ratifikationen icke promulgerat någon 8-timmarslag till tillämpning inom landet, samt att Grekland endast i en begränsad omfattning utfärdat inhemska föreskrifter om 8-timmarsdagens användning. Under dessa förhållanden synes det för mycket begärt, att Sverige, som redan har en på våra förhållanden baserad lagstiftning om 8-timmarslagen, skulle ändra denna för att bliva i tillfälle att ratificera konventionen. Det förtjänar beaktas, vad lagrådet anfört, att även om ur vissa synpunkter Sveriges anslutning till en internationell konvention må finnas önskvärd, utformningen av vår lagstiftning själfvallet bör ske under hänsynstagande i främsta rummet till landets egna förhållanden. Efter detta resonemang, vars riktighet torde vara svårt att jäva, blir det avgörande, huruvida väsentliga och för landets näringsliv skadliga ändringar i vår lag måste ske för att möjliggöra ratificering av Washingtonkonventionen. Av propositionen framgår, att väsentliga ändringar i nu gällande lag för sådant ändamål måste göras, och vi skola längre fram söka visa, att dessa förändringar äro försämringar.

I övrigt torde förtjäna bemärkas, att tidpunkten just nu är mycket illa vald för en ratificering å vår sida av Washingtonkonventionen. Det är bekant, att representanter för stormakterna blivit kallade till ett sammanträde i London den 15 instundande mars för att överlägga om sådana tolkningar av Washingtonkonventionen, som skulle kunna möjliggöra dess ratificering i dessa länder. Ordet tolkning är helt visst ett förskönande uttryck för begreppet ändring. Konventionen är i och för sig lätt att tolka, och de skäl, som hittills hindrat dess ratificering inom de industriella storländerna, äro nog så påtagliga. Skall man komma till en enighet i London, fordras med största sannolikhet betydande avvikelser från konventionen. Tyskland t. ex. är sannolikt icke benäget att släppa sitt krav om att § 14 i konventionen om rätt för varje land att sätta densamma ur kraft i händelse av krig skall äga tillämpning även i fall av ekonomiskt nödläge, förorsakat av krig, och sålunda nu kunna åberopas av Tyskland. Lika litet torde Frankrike vara villigt att avstå från det där införda, mot konventionen stridande s. k. rekuperationssystemet. (Jfr Nordins redogörelse pag. 39 och 40.) Man torde kunna utgå ifrån att mötet i London antingen icke leder till någon enighet eller också i själva verket medför en ny överenskommelse. Under sådana förhållanden synes det irrationellt att här i Sverige ändra vår lag till överensstämmelse med den nu gällande konventionen i stället för att avvakta det eventuella nya avtalet.

Regeringen har också föreslagit, att den nu gällande provisoriska lagen måtte utbytas mot en definitiv. Man har ansett, att industrien i stort sett kommit till rätta med svårigheterna av 8-timmarsdagen och övervunnit dem samt

erinrat att lagstiftningen, om ett nytt tre års provisorium nu infördes, efter dess slut skulle haft en giltighetstid av cirka tio år, varför man kunde antaga, att den då icke komme att upphävas utan att utomordentliga skäl därför föreläge. Emellertid torde härom förtjäna anmärkas, att kommerskollegium avstyrkt förslaget att giva arbetstidslagstiftningen definitiv karaktär. Kollegium håller före, att försiktigheten bjuder att icke genom bindande av den svenska industriens och de svenska arbetarnas rörelsefrihet i produktionshänseende genom en definitiv lagstiftning och en i jämförelse med utlandet mera snäv särställning äventyra konkurrensförmågan och därmed även den allmänna ekonomiska nivån och levnadsstandarden för folkets flertal. Lagrådet har instämt i kommerskollegii mening och anfört, att det varit icke allenast ovissheten om lagens direkta inverkan på landets näringsliv utan även och icke minst hänsynen till den ovissa ställningen i fråga om arbetstidsregleringen i andra länder, som ansetts böra föranleda en provisorisk lagstiftning.

Under förarbetena till 1919 års lag var man allmänt ense om, att en lagstiftning om arbetstidens begränsning icke borde införas i vårt land, såvida det icke skett i de med oss konkurrerande industriländerna. Detta framhölls med bestämdhet såväl av kommerskollegium som av socialstyrelsen, vilken senare myndighet med hänsyn därtill ifrågasatte, huruvida man icke borde antaga lagen i princip men låta tiden för dess ikraftträdande bero på genomförandet av en motsvarande lag utomlands. Även den dåvarande regeringen gav i huvudsak uttryck åt samma uppfattning men ansåg, att den lagfästa 8-timmarsdagen var att betrakta som ett så nära förestående, allmänt, internationellt faktum, att man borde kunna provisoriskt genomföra lagen. Som bekant har lagen sedermera icke blivit ett internationellt faktum. Den är icke genomförd i så viktiga länder som England, vårt grannland Danmark, Förenta staterna, Canada och i realiteten knappast i Tyskland, alltså icke i flera länder, som i högsta grad konkurrera med oss.

I detta sammanhang torde förtjäna erinras, att såsom kommerskollegium framhållit, Nordins utredning giver vid handen, att i ett flertal viktigare industriländer en viss tendens föreligger till utökning av arbetstiden samt särskilt att tillämpning av 48-timmarsveckan i åtskilliga av de länder, där den samma genomförts, måste betecknas såsom mindre rigorös än i Sverige.

Under sådana förhållanden kunna vi icke finna annat än att i fall nu 8-timmarslagen skall prolongeras, detta måste ske genom ett fortsatt provisorium. Socialministern framhåller visserligen, att även om en definitiv lag genomföres, det icke är omöjligt att sedermera göra ändringar i denna lag. Detta är i och för sig självfallet riktigt, men svårigheterna att få till stånd dylika ändringar äro större. Det fordras nämligen därtill båda kamrarnas samtycke, medan i fråga om en ny lag varje kammare kan motsätta sig en bestämelse, som den finner otjänlig.

För att möjliggöra Washingtonkonventionens ratificering här i landet föreslår regeringen tre ändringar i nu gällande lag, nämligen dels att undantaget för rörelse och företag, vari för arbetsgivarens räkning i regel icke användas flera än fyra arbetare, måtte upphävas, dels att arbete, som bedrivs av sta-

ten, måtte falla under lagen och dels att lagen även må få tillämplighet å arbete, som åligger trafikpersonal vid järnväg, vilken är upplåten för allmän trafik.

Undantaget för rörelse eller arbete, vari icke användas flera än fyra arbetare, infördes vid 1919 års urtima riksdag till förmån för hantverket och mindre företag, särskilt tillfälliga mindre byggnadsföretag för jordbruket, och har i allmänhet väckt tillfredsställelse och i väsentlig mån bidragit att mildra det missnöje, som på många orter givit sig till känna i anledning av lagens rigorösa bestämmelser. Att detta undantag i och för sig medfört någon olägenhet har icke påvisats eller ens uppgivits. Socialministern anser visserligen, att bestämmelsen i fråga icke har någon egentlig betydelse, enär den icke har tillämpning å mer än omkring 31,000 arbetare, av vilka emellertid flertalet genom kollektivavtal ha sin arbetstid reglerad till 48 timmar i veckan. Det antal arbetare, vilkas arbetstid faktiskt beröres av undantaget, synes enligt socialstyrelsens siffror kunna beräknas till något över 11,000. Vid sådant förhållande kunna vi lika litet som lagrådet finna, att bestämmelsen saknar betydelse och kunna därför icke förorda förslaget om dess upphävande.

Vad statens arbetare beträffar, har lagrådet framhållit, att frågan om arbetstiden vid statens arbeten lämpligast borde ordnas på administrativ väg, vilket också ägt rum genom ett flertal utfärdade kungliga brev och kungörelser. På detta sätt kunde 8-timmarslagen i princip anses vara genomförd för statens arbetare. Kungl. Maj:t vore i bättre tillfälle att bedöma, huru det i allmänt och enskilt intresse med avseende å arbetstiden vid statens arbeten lämpligen borde ordnas än arbetsrådet. Lagrådet finner också anmärkningsvärt, att någon utredning i form av yttranden från de statens myndigheter, vilka närmast skulle beröras av det ifrågavarande undantagets bortfallande, icke föreligger. På grund härav har lagrådet ansett sig böra avstyrka förslaget i denna del. I detta avstyrkande måste vi instämma.

Vad slutligen angår de enskilda järnvägarnas trafikpersonal, så är det så, att enligt Washingtonkonventionen 8-timmarslagen skall tillämpas vid transport av passagerare och gods å järnväg. Denna bestämmelse i konventionen har emellertid varit ett av de skäl, som mest åberopats emot dess ratificering i de länder, där detta ännu icke skett. I vissa länder, t. ex. Frankrike, har man tillämpat 8-timmarslagen å de enskilda järnvägarnas trafikpersonal, men detta har i Frankrike lett till sådana utgifter och svårigheter för järnvägsbolagen, att man måst i väsentlig mån modifiera tillämpningen av lagen i detta fall. Att nu genomföra lagen vid de enskilda järnvägarna här i landet skulle betunga dessa, om också det måste medgivas, att såsom socialministern framhåller, 8-timmarsdagen redan till stor del är genomförd vid dem genom avtal. Det torde emellertid böra besinnas, att en hel del av dessa järnvägars ekonomi är så svag, att en kostnadsökning kan bliva för dem omöjlig att bära. Vi måste därför avstyrka även detta förslag.

Det är anmärkningsvärt, att då socialministern föreslagit genomförandet av alla de skärpningar i nu gällande lag, som äro nödvändiga för dess anpassning efter Washingtonkonventionen, socialministern icke tagit någon alls hänsyn

därtill, att konventionen i flera viktiga avseenden är långt mildare än den nu gällande svenska lagen. Det är klart, att om man genomför en lagstiftning på det sätt, att där konventionen är strängare, den blir gällande, och där vår nu gällande lag är strängare, den blir gällande, man får en synnerligen rigorös lagstiftning för näringslivet. Det synes oss, att socialministern bort hava tänkt på någon reciprocitet i detta fall och icke bort vilja insnöra det svenska näringslivet under långt snävare bojar än som föreslogs i Washington.

Ett avseende, i vilket konventionen är mindre sträng än den svenska lagen, är i fråga om dess omfattning. Konventionen avser nämligen endast »industriella företag» (inberäknat transport av passagerare och gods); däremot icke handel, hotell- och restaurantrörelse, verksamhet å sjukhus, kommunala inrättningar m. m. Vidare är 56-timmarsveckan tillåten vid arbete, som på grund av sin natur måste drivas kontinuerligt med användande av varandra avlösande skiftlag.

Att arbete å hotell, restaurant- och kaféerörelse måtte i sin helhet undantagas från arbetstidslagens tillämpning har länge varit ett önskemål för utövare av dylik rörelse, enär det är förenat med stora svårigheter att i sådana affärer hava en arbetstid för personal, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjäande, och en för t. ex. kökspersonalen. Det vore sålunda i vår tanke i hög grad påkallat, att ifall man nu skall lämpa vår svenska lag efter Washingtonkonventionen göra det även i detta fall och sålunda befria denna personal i dess helhet från lagens tillämpning. Detsamma gäller handels personal. Det är en stor svårighet att hava en arbetstid för butiksbiträdena och en för annan personal. Konsekvensen fordrar detsamma beträffande arbete, som utföres av personal å sjukhus, kommunala inrättningar och dylikt.

Vad till sist angår arbetstiden vid arbete i kontinuerlig drift med skiftlag, så har den svenska lagen visat sig särskilt betungande i de fall, där man av tekniska eller ekonomiska skäl måste arbeta med kontinuerlig drift veckan runt, men icke får använda 56 timmars arbetsvecka. Man har därvid varit nödsakad att öka arbetareantalet genom s. k. »hoppande skift», en anordning, som icke allenast i väsentlig mån fördyrar produktionen genom ökning av arbetarantalet utan även i många fall visat sig irrationell därigenom att det varit svårt att hålla kvaliteten uppe med ovan arbetskraft. Alltifrån 8-timmarslagens införande i vårt land har det varit ett gång på gång framfört önskemål från utövare av sådan industri, om vilken här är fråga, att de måtte erhålla samma lagbestämmelser som inrymmas i Washingtonkonventionen. Då nu socialministern sätter så stort värde å denna konvention, synes det icke hava varit för mycket att vänta, att han även i detta avseende tagit dessa bestämmelser till norm. Men så har icke skett.

Även mot en del detaljbestämmelser i Kungl. Maj:ts förslag, vilka innehålla avvikelser från nu gällande lag, torde befogade anmärkningar vara att göra.

I § 4 stycket 2, som handlar om arbetstiden vid regelbunden skiftindelning, där en annan arbetstid än den regelbundna är tillåten, såvitt därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor äro att den motsvarar 48 timmar i veckan, har införts en begränsning, som i

praktiken skulle i väsentlig mån förringa värdet av det medgivna undantaget. Socialstyrelsen har också ansett sig böra tillstyrka bibehållande av förevarande lagrum oförändrat. I detta fall anse vi, att regeringen bort följa socialstyrelsens förslag.

I § 6, som handlar om rätten till s. k. nödfallsarbete, har tillagts ett särskilt mom. 2, enligt vilket nödhjulsarbete icke skall äga tillämpning å yrkesmässigt bedriven verksamhet för avhjälpande av skador, vilka uppkommit genom olyckshändelse eller dylikt. En sådan bestämmelse skulle medföra stora olägenheter särskilt för skeppsvarven och är icke påkallad av några kända förhållanden. Vi anse därför, att nämnda tillägg icke bort göras till ifrågakvarande paragraf.

Beträffande 7:e paragrafen, 2:a momentet, som handlar om ordinarie övertidsarbete, har en reservant i socialstyrelsen samt vidare kommerskollegium och två reservanter i Arbetsrådet med hänsyn till framkomna klagomål över övertidens otillräcklighet påyrkat en ökning av den i nämnda lagrum medgivna övertiden. Reservanterna i Arbetsrådet ha också påyrkat, att övertiden i vissa fall skulle få beräknas för viss kortare tidrymd eller per kalendermånad. Frågan om rätt till utsträckt övertidsarbete har varit aktuell alltsedan arbetstidslagets tillkomst och skulle utan tvivel varit ännu mer aktuell ifall icke den rådande depressionen inom industrien gjort behovet av övertidsarbete f. n. mindre kännbart. För vår del anse vi, att maximiovertiden enligt 7 § 2 mom. lämpligen bort sättas till 300 timmar under loppet av ett kalenderår med rätt till den beräkning, som föreslagits av reservanterna i arbetsrådet.

Då vi av nu anförda skäl anse, att en prolongering av den gällande lagen om arbetstidens begränsning icke bör ske, vare sig definitivt eller genom ett provisorium, och allra minst i den av Kungl. Maj:t föreslagna skärpta formen, hemställa vi,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågakvarande proposition nr 73.

Stockholm i mars 1926.

<i>Arvid Lindman.</i>	<i>P. Nilsson,</i> Bonarp.	<i>E. O. Magnusson.</i>
<i>Oscar N. Olsson.</i>	<i>Edvard Lithander.</i>	<i>John Jönsson.</i>
<i>N. E. Nilsson.</i>	<i>Nils Winkler.</i>	<i>Carl Arr. Anderson.</i>
<i>Karl Magnusson,</i> Skövde.	<i>Emil Bengtsson.</i>	<i>Cl. Lindskog.</i>
<i>A. H. Hedström.</i>	<i>Bj. Holmgren.</i>	<i>Cornelius Olsson.</i>
<i>J. Fjellman.</i>	<i>Erik Uddenberg.</i>	<i>Sven Persson,</i> Fritorp.

<i>L. L. Lorichs.</i>	<i>Karl Wirsell.</i>	<i>Ludwig Brännström.</i>
<i>Gunnar Persson.</i>	<i>Albert Johansson.</i>	<i>Gust. Svedman.</i>
<i>Carl Larson, Tönnersa.</i>	<i>Jöran Grapenson.</i>	<i>Erik Bernström.</i>
<i>Birger Christenson.</i>	<i>Nils Holmström.</i>	<i>Per Rudén.</i>
<i>O. A. Ernfors.</i>	<i>Nils Månsson, Erlandsro.</i>	<i>Harry Weibull.</i>
<i>Otto Johansson.</i>	<i>Otto Järte.</i>	<i>O. Holmdahl.</i>
<i>P. M. Olsson.</i>	<i>Georg Andrén.</i>	<i>Joh. G. Svensson.</i>
<i>Ernst Göranson.</i>	<i>P. S. Hedlund.</i>	<i>A. Henrikson.</i>
<i>G. A. Björkman.</i>	<i>Arthur Gustafson, Kasenbergl.</i>	<i>Helge Almquist.</i>
<i>John Hedin.</i>	<i>P. Valerius Olsson.</i>	<i>David Pettersson.</i>